

ZENON MUSZYŃSKI, LESZEK KOZIOŁ*

Innowacyjność w zrównoważonym rozwoju sylwaturystyki

Słowa kluczowe: sylwaturystyka, infrastruktura turystyczna, produkt turystyczny, edukacja, zagrożenia, innowacyjność

Streszczenie: W artykule przedstawiono wymogi ustawowe dotyczące ochrony lasów, zwłaszcza te, które mają istotne znaczenie w spełnianiu ich funkcji społecznej, ze szczególnym uwzględnieniem turystyki. Opisano w nim potencjał turystyczny Lasów Państwowych oraz ukazano w zarysie ich zagospodarowanie turystyczne i dostępność komunikacyjną. W szerszym zakresie zaprezentowano zagadnienia związane z wprowadzaniem produktów sylwaturystyki i edukacji leśnej oraz możliwości innowacyjnych rozwiązań w obsłudze ruchu turystycznego i rekreacyjnego w Lasach Państwowych. Na tle ogólnej charakterystyki walorów turystycznych lasów zostały omówione czynniki wpływające na stan i uszkodzenia roślin runa leśnego. W szczególności zajęto się niektórymi ważniejszymi zagrożeniami środowiska leśnego wynikającymi z rozwoju turystyki oraz, co istotniejsze, podano sposoby przeciwdziałania tym zagrożeniom, m.in. przez wykorzystanie tradycyjnych metod i nowoczesnych systemów audioprzewodników, plików dźwiękowych i tekstowych, jak również odpowiednie sterowanie ruchem turystycznym, z uwzględnieniem wskaźników dopuszczalnej chłonności i pojemności turystyczno-rekreacyjnej lasu. W zakończeniu opracowania wymieniono wnioski, których praktyczna realizacja może się przyczynić do rozwoju nowego rodzaju turystyki, tj. sylwaturystyki, jak również pozwoli uniknąć zagrożenia środowiska leśnego.

1. Wprowadzenie

Przyroda, w szczególności obszary leśne, posiada specyficzne, niepowtarzalne pod wieloma względami i niezwykle atrakcyjne walory turystyczne, dzięki którym

---

* prof. dr hab. Zenon Muszyński – profesor zwyczajny, Katedra Turystyki i Rekreacji, Wydział Zarządzania i Turystyki, Małopolska Wyższa Szkoła Ekonomiczna w Tarnowie, 33-100 Tarnów, ul. Szeroka 9, tel. +48 65 65 528, e-mail: zenon.muszynski@mwse.edu.pl; prof. dr hab. Leszek Kozioł – profesor zwyczajny, Katedra Zarządzania, Wydział Zarządzania i Turystyki, Małopolska Wyższa Szkoła Ekonomiczna w Tarnowie, 33-100 Tarnów, ul. Szeroka 9, tel. +48 65 65 528, e-mail: leszek.koziol@mwse.edu.pl.

jest możliwy dalszy rozwój sylwaturystyki. Stanowią one elementy pierwotne tego rodzaju turystyki i zarazem produktu turystycznego¹. Produkt ten można znacząco uzupełnić, rozwijając infrastrukturę turystyczną, wprowadzając nowoczesne technologie informacyjno-komunikacyjne oraz udoskonalając organizację i zarządzanie obszarem (1, s. 333).

Jak można zauważyć, produkt turystyczny stanowi element większej całości, jaką jest produkt destynacji turystycznej. Warto dodać, że w literaturze, jak również w praktyce wyróżnia się wiele typów destynacji, które mogą przybierać formę makrodestynacji i mikrodestynacji. Jedną z ważniejszych są obszary naturalnej, często dzikiej przyrody, na których znajdują się specyficzne gatunki flory i fauny.

Specyficznym, bardzo atrakcyjnym i na swój sposób unikatowym rodzajem aktywności turystycznej, wyróżnionym ze względu na miejsce docelowe, jest turystyka na obszarach leśnych, którą określa się mianem sylwaturystyki. Uwzględniając inne elementy składowe podróży, sylwaturystyka obejmuje ruch pobytowy i ruch wycieczkowy, jak też inne rodzaje ruchu turystycznego, których miejscem docelowym są obszary leśne.

Celem artykułu jest charakterystyka wybranych elementów potencjału turystycznego Lasów Państwowych, a także ukazanie w zarysie ich zagospodarowania turystycznego.

Znajomość potencjału turystycznego obszarów przyrodniczo cennych jest ważną przesłanką kreowania na ich obszarze atrakcyjnych i konkurencyjnych produktów turystycznych. Ma to silny związek z najnowszymi trendami w popycie turystycznym, które wyraźnie wskazują, że świadomość dotycząca ochrony środowiska będzie nadal wzrastać. Będzie to skutkowało zwiększonym popytem na odpoczynek w miejscach, w których rozwój jest zrównoważony, a przyroda i lokalni mieszkańcy odgrywają coraz większą rolę.

Wzrasta także w sposób systematyczny świadomość zdrowotna współczesnego turysty i z całą pewnością będzie to miało wpływ na decyzje podejmowane odnośnie do celu podróży. Bez wątplenia rosnące zainteresowanie obszarami przyrodniczo cennymi, w tym wypoczynkiem na obszarze parków narodowych, wynika zarówno z ich piękna, jak i z faktu, że współczesny turysta szuka okazji do podróży w miejsca o nieskażonym środowisku.

---

¹ V.T.C. Middleton wyróżnia (2, s. 573):

- całkowity produkt turystyczny oznaczający ideę, oczekiwania lub konstrukcję mentalną istniejące w umyśle turysty w momencie podejmowania decyzji o podróży, oparte na wyobrażeniu o spodziewanym sposobie spędzania czasu w miejscu recepcji (można go utożsamić z całościowym doświadczeniem turysty);
- specyficzne produkty turystyczne, którymi są poszczególne dobra i usługi, głównie o charakterze komercyjnym, takie jak: usługi noclegowe, żywieniowe, transportowe, atrakcje – tworzą one elementy składowe całkowitego produktu turystycznego.

2. Wybrane produkty sylwaturystyki

Stosownie do Ustawy o lasach z roku 1991, według artykułu 13, ich właściciele są zobowiązani do trwałego utrzymywania lasów i zapewnienia ciągłości użytkowania.

Lasy stanowiące własność Skarbu Państwa (SP) są udostępniane ludności z wyjątkiem stałego zakazu wstępu na teren:

- upraw leśnych do 4 m wysokości drzewostanu,
- obiektów doświadczalnych i drzewostanów nasiennych,
- ostoi zwierząt,
- źródeł rzek i potoków,
- obszarów zagrożonych erozją.

W lasach SP dopuszcza się zbiór płodów runa leśnego:

- na potrzeby własne,
- do celów przemysłowych, po uprzednim uzyskaniu odpowiedniego zezwolenia i podpisaniu umowy z nadleśnictwem, jeżeli taki zbiór nie będzie zagrażał środowisku leśnemu.

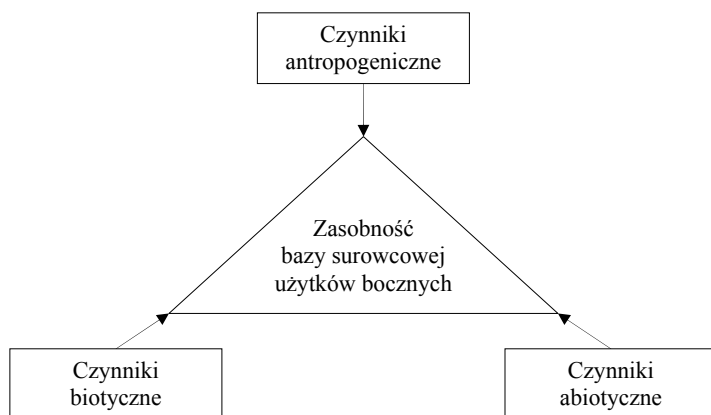
W przypadku dostrzegalnej sprzeczności z założeniami proekologicznymi, a zwłaszcza kierując się troską o zachowanie właściwej bioróżnorodności lasu, nadleśniczy jest uprawniony do wydania zakazu pobierania z lasu tzw. użytków niedrzewnych. Należy jednak zauważyć, że w zbiorach obowiązującego w Polsce prawa nie można się doszukiwać przepisów wykonawczych, które interpretowałyby w sposób jednoznaczny, co należy rozumieć pod pojęciem pozyskiwania płodów runa leśnego do celów komercyjnych. Przede wszystkim z tego powodu trudno jest ustalić, czy zebrana przykładowo łubiankę jagód lub kosz grzybów przeznacza się na własny użytek, czy też do celów przemysłowych. Brak odpowiednich ustaleń w tym zakresie utrudnia nadzór i właściwe gospodarowanie roślinnością dna lasu, ukształtowaną w zakresie naturalnych ekosystemów.

Las poza funkcjami gospodarczymi, klimatotwórczymi spełnia również funkcje pozaprodukcyjne, w tym społeczne, tj. socjalne, turystyczne, rekreacyjne, zdrowotne, edukacyjne i wiele innych związanych bezpośrednio względnie pośrednio z podejmowaną działalnością wypoczynkową, rozrywkową, zdrowotną, a także wynikającą z potrzeby własnej osobowości.

Zazwyczaj idziemy do lasu, aby wypocząć w swoistym, niepowtarzalnym mikroklimacie, w harmonijnie zestawionej barwie drzew, w czystym powietrzu, nasyconym olejkami eterycznymi zawierającymi fitoncydy, to jest lotne związki wpływające leczniczo w niektórych stanach chorobowych układu oddechowego, charakteryzujące się właściwościami bakteriostatycznymi. Przebywamy chętnie w lasach także w celu poprawy osłabionego i pogarszającego się stanu zdrowia. W zmiennych i zróżnicowanych kształtach drzew dostrzegamy ogromną i zarazem niedocenianą moc natury.

W lesie znajdujemy miejsce do właściwego relaksu, odprężenia fizycznego i psychicznego oraz do odpoczynku po ogólnym zmęczeniu i codziennych trudach związanych zwłaszcza z uciążliwością pracy, często wykonywanej w dużym napięciu nerwowym oraz w warunkach zagrażających zdrowiu, a w skrajnych przypadkach nawet życiu pracowników (3, s. 274–276).

Na specyfikę i atrakcyjność sylwaturystyki wpływa m.in. zróżnicowana charakterystyka lasów pod względem geomorfologicznym oraz przyrodniczym. Produktem turystycznym jest m.in. otoczenie, które wabi różnorodnością, atrakcyjnością i swoimi niepowtarzalnymi urokami środowiska leśnego. Jedną z bardziej specyficznych form turystyki i rekreacji w lasach jest zbieranie roślin leczniczych, jadalnych owoców oraz grzybów. Należy zauważyć, że leśne owoce jadalne są bardziej zasobne w witaminy niż odpowiadające im owoce pochodzące z upraw plantacyjnych. Zawierają przy tym cenne składniki odżywcze oraz poszukiwane właściwości smakowe, charakterystyczne dla środowiska leśnego. Niektóre z nich są spożywane jako owoce deserowe. Ze względu na zawarte w sobie substancje czynne znajdują zastosowanie nie tylko w medycynie ludowej, lecz również w coraz szerszym zakresie są używane w fitoterapii, np. w postaci mieszanek zielowych „Rektosan”, „Sklerosan” czy też syropu „Sorbovit” (3, s. 275–280).

Rysunek 1. Wpływ różnych czynników na zasobność leśnej bazy surowcowej użytków ubocznych, np. jagodzisk, grzybowisk itp.

(Figure 1. Influence of different factors on abundance of forest resources of by-products, e.g. areas overgrown with blueberries, mushrooms, etc.)

Źródło: (3, s. 275).

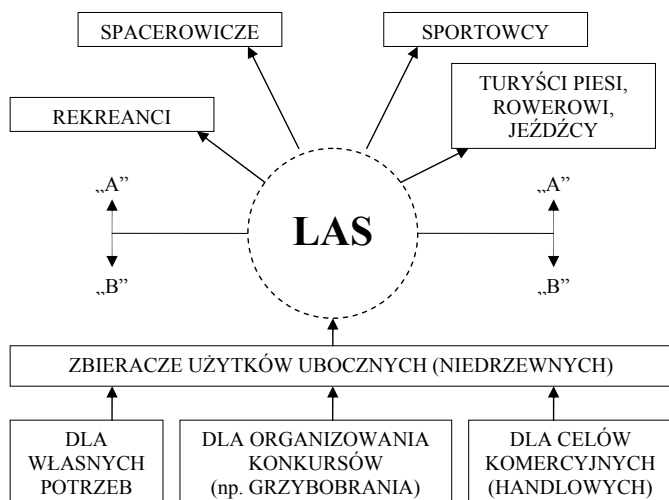
Na zasobność roślinnej szaty runa leśnego wpływa w wielu przypadkach synergiczne oddziaływanie szeregu zazębiających się z różnym stopniem nasilenia, niejednokrotnie trudnych do zidentyfikowania czynników, zarówno biotycznych, abiotycznych, jak i antropogenicznych (rysunek 1).

Zagrożenie środowiska leśnego przez ujemne oddziaływanie m.in. czynników antropogenicznych jest oceniane jako najwyższe w Europie. Czynniki antropogeniczne, związane przede wszystkim z bezpośrednim względnie pośrednim działaniem człowieka, przyczyniają się w wielu przypadkach do zmian zachodzących w naturalnym środowisku runa leśnego.

Do czynników biotycznych związanych z anomaliami zjawisk atmosferycznych należy dołączyć również człowieka, niejednokrotnie wydeptującego roślinność runa leśnego i glebę, a zwłaszcza dokonującego szkodliwego zbioru płodów dna lasu, w sposób niezgodny z ochroną środowiska, co przyczynia się do jego dewastacji.

Brak jest także szczegółowego rozpoznania gospodarczej zasobności baz surowcowych ubocznego użytkowania lasu. Znajomość powyższych problemów w zakresie określenia zdolności produkcyjnych i zasobności jest konieczne do poczynienia odpowiednich ustaleń, zwłaszcza zabezpieczających przed ich obniżającą się wartością środowiskotwórczą i ogólnospołeczną, w tym również na potrzeby turystyki i rekreacji (4, s. 166–175).

Na rysunku 2 przedstawiono schemat poszczególnych grup społecznych zainteresowanych pobytem na terenie środowiska leśnego, zwłaszcza w związku z możliwością zbioru użytków niedrzewnych. Do grupy „A” zaliczono rekreantów, spacerowiczów oraz turystów pieszych, rowerowych i jeźdźców konnych, którzy raczej w minimalnym zakresie są zainteresowani np. pozyskiwaniem jagód czy też grzybów. Do grupy „B” włącza się zbieracze użytków niedrzewnych, zainteresowanych przede wszystkim lokalizacją obszarów leśnych łatwo dostępnych, charakteryzujących się stosunkowo dużą bazą surowcową, m.in. jagodzisk czy też grzybowisk.

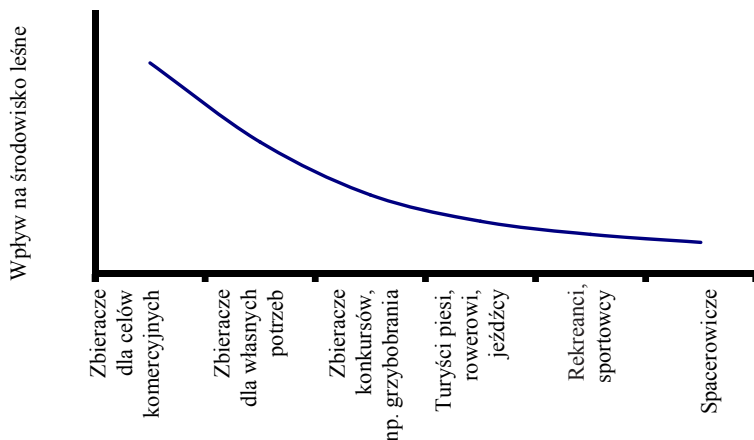

Rysunek 2. Ogólny schemat poszczególnych grup społecznych zainteresowanych pobytem na terenie środowiska leśnego, zwłaszcza w zakresie możliwości pozyskiwania użytków niedrzewnych
(Figure 2. A general diagram of separate social groups interested in visiting forest environment, especially as far as a possibility of picking up non-wood products is concerned)

Grupa „A” – minimalne zainteresowanie bazą surowcową, np. jagodzisk czy też grzybowisk jadalnych
Grupa „B” – szczególnie duże zainteresowanie lokalizacją obiektów leśnych łatwo dostępnych i o dużej zasobności bazy surowcowej tzw. użytków ubocznych (np. jagodzisk, grzybowisk itp.)

Tendencje wpływu poszczególnych grup społecznych na ewentualne ubytki w zasobności bazy surowcowej użytków runa leśnego, zwłaszcza grzybów, owoców leśnych, roślinności zielarskiej, zostały przedstawione na rysunku 3. Największe szkody w np. jagodziskach czy też grzybowiskach wyrządzają zbieracze dla celów komercyjnych, nastawieni na pozyskanie możliwie najbardziej obfitych plonów w najkrótszym czasie.

Na podstawie licznych obserwacji można ustalić, że rekreanci, spacerowicze, sportowcy oraz turyści przebywają w środowisku leśnym zazwyczaj dla wrażeń przyjemnościowych i estetycznych, których dostarcza zróżnicowana w barwie i kształcie roślinność leśna.

Rysunek 3. Wpływ poszczególnych grup społecznych na ubytki w bazie surowcowej użytków ubocznych, zwłaszcza grzybów, owoców leśnych, roślinności zielarskiej etc.

(Figure 3. Influence of particular social groups on the loss in forest resources of by-products, especially mushrooms, forest fruits, herbaceous plants, etc.)

Źródło: (3, s. 277–278).

Udostępnienie środowiska leśnego dla turystów i rekreantów powinno się ustalać na podstawie odpowiednich wskaźników tzw. chłonności i pojemności turystycznej. Przy czym chłonność turystyczna jest pojęciem odnoszącym się do środowiska naturalnego i należy przez nie rozumieć maksymalną liczbę turystów, która może swobodnie penetrować dany obszar, bez obawy powstania w nim ujemnych zmian ekologicznych (5, s. 11–17).

Do ustalenia chłonności naturalnej danego obszaru można wykorzystać następujący wzór:

$$N_t = P \cdot K \cdot O$$

gdzie:

N_t – chłonność naturalna terenu;

P – powierzchnia terenu;

K – okres karencji (dla 7 dni $K = 1$);

O – obciążenie graniczne liczone według wzoru:

$$O = 5 \cdot \frac{W \cdot S}{N}$$

gdzie:

O – obciążenie graniczne [liczba osób/ha/tydzień];

W – średnia wrażliwość runa danej fitocenozy na mechaniczne niszczenie. Wartość W określa się na podstawie badań eksperymentalnych;

S – współczynnik spoiistości gruntu;

N – współczynnik nachylenia stoku (dla nachylenia nie mniejszego niż 10° $N = 1$);

5 – współczynnik wymierności, tj. 0,2 ha.

Z powyższych wzorów wynika, że chłonność turystyczna obszarów leśnych jest uzależniona od odporności poszczególnych ekosystemów na użytkowanie turystyczne i zależność ta jest wprost proporcjonalna, tzn., że im wyższa odporność, tym wyższa chłonność turystyczna.

Na obszarach leśnych szczególnie chronionych, a dopuszczanych do ruchu turystycznego, przydatne może być określenie faktycznej ilości odwiedzających dany teren w celu przyszłego określenia reglamentacji dostępu i przeciwdziałania negatywnym zjawiskom wynikającym z antropopresji. Jest to istotne, ponieważ duży ruch turystyczny nie pozostaje bez negatywnego wpływu na cenne przyrodniczo tereny (6). Można to wykonać za pomocą urzędzenia o nazwie „eco-counter”. Jest to czujnik rejestrujący ludzi przechodzących szlakiem turystycznym, zbierający dane na temat nie tylko liczby osób, ale także kierunku ich marszu oraz rozkładu czasowego natężenia ruchu.

Pojemność turystyczna odnosi się natomiast do infrastruktury turystycznej (baza noclegowa, gastronomiczna itp.), wykorzystywanej na danym obszarze przez turystów i rekreantów. Oznacza maksymalną liczbę turystów, jaka może w tym samym czasie korzystać z wyżej wymienionej infrastruktury, nie powodując obniżenia jakości i zakresu usług oraz produktów turystycznych i nie zakłócając życia społeczno-ekonomicznego w danym regionie (5, s. 11–17).

Przy określaniu optymalnych dla danych obszarów leśnych wskaźników pojemności i chłonności należy brać pod uwagę zarówno specyficzne ich cechy, jak i możliwości utraty atrakcyjnych oraz istotnych walorów turystycznych i przyrodniczych.

Lasy stanowią wyjątkowo atrakcyjny składnik środowiska przyrodniczego dla rozwoju m.in. turystyki i rekreacji. W związku z tym w Lasach Państwowych wprowadza się coraz nowsze, bardziej dostosowane do potrzeb i wymagań turystów obiekty infrastruktury. Na terenach administrowanych przez LP znajdowało się w 2010 roku: 66 ośrodków edukacji, 301 izb leśnych, 545 wiat i zielonych klas, w których realizuje się tzw. zielone lekcje, 1013 ścieżek dydaktycznych, 106 parków i ogrodów dendrologicznych oraz 1840 punktów edukacyjnych i 2676 innych obiektów (7, s. 31). Z roku na rok zwiększa się również liczba osób i szkolnych grup zorganizowanych odwiedza-

jących leśne obiekty edukacyjne. W roku 2010 w różnych imprezach edukacyjnych organizowanych przez leśników uczestniczyło ponad 1,8 mln osób (7, s. 31). Tablica 1 przedstawia formy edukacji leśnej realizowane w LP w 2010 roku według GUS.

Tablica 1. Formy edukacji leśnej społeczeństwa realizowane w Lasach Państwowych (z wyłączeniem Ośrodka Kultury Leśnej w Gołuchowie i Leśnego Banku Genów Kostrzyca) w 2010 roku
(Table 1. Forms of forest education organised in state forests (excluding the Centre of Forest Culture in Goluchów and the Forest Genes Bank in Kostrzyca) in 2010)

Formy edukacji leśnej (Forms of forest education)	Liczba zdarzeń (Number of events)	Uczestnicy (Participants)					Dorośli, studenci (adults, students)
		Ogółem (Total)	Dzieci (Children)		Młodzież (Teenagers)		
			przedszkolne (kindergarten)	szkoły podstawowej (primary school)	gimnazjalna (middle school)	ponadgimnazjalna (post-middle school)	
Lekcje terenowe i wycieczki z przewodnikiem (Field lessons and guided trips)	13 936	520 885	79 377	235 054	80 656	36 281	89 517
Lekcje w izbach edukacji leśnej (Lessons in forest education rooms)	6745	214 930	34 211	99 237	33 541	15 436	32 505
Spotkanie z leśnikiem w szkołach (Meetings with a forester at school)	4578	214 719	47 424	112 262	33 411	10 928	10 694
Spotkania edukacyjne z leśnikiem poza szkołą (Educational outdoor meetings with a forest)	1623	66 394	6798	21 584	9913	5060	23 039
Konkursy leśne (wiedzy, plastyczne, literackie itp.) (Forest competitions – knowledge, arts, literature, etc.)	1314	127 939	15 457	71 110	26 175	7970	7227
Akcje, imprezy edukacyjne (Happenings, educational events)	2368	359 003	34 704	125 539	72 469	39 289	87 002
Wystawy edukacyjne (Educational exhibitions)	586	166 181	17 626	49 143	30 190	29 075	40 147

Źródło: (8, s. 307).

Odpowiadając na potrzeby osób zwiedzających obiekty LP, proponuje się wprowadzenie następujących innowacyjnych usprawnień, zastępujących dotychczasowy

system objaśniania konkretnych obiektów na leśnych ścieżkach edukacyjnych przez odpowiedniego przewodnika (nie zawsze dostępnego dla turysty lub grupy osób zwiedzających):

- zbudowanie spójnego systemu oznakowania i rozbudowy infrastruktury turystycznej;
- wprowadzenie na poszczególnych tablicach informacyjnych odpowiednich kodów QR (fotokodów), które umożliwiłyby udostępnienie wiadomości, plików dźwiękowych i ilustracyjnych, poszerzających wiadomości znajdujące się m.in. na tablicach ustawianych na poszczególnych stacjach (przystankach) leśnych szlaków turystycznych;
- umożliwienie wypożyczenia audioprzewodników zawierających nagrane informacje dotyczące poszczególnych obiektów na szlaku turystycznym;
- udostępnienie na stronach internetowych właściwych jednostek organizacyjnych LP plików do pobrania, np. plików dźwiękowych zawierających opisy poszczególnych obiektów na szlaku turystycznym, dźwięki ptaków itp.

System audioprzewodników, zwiększający atrakcyjność szlaków edukacyjnych oraz ułatwiający wielokrotny dostęp do informacji dotyczących tych szlaków, znacznie przyczyniłby się do obniżenia kosztów obsługi turystów.

Proponowany do usprawnienia obsługi turystycznej system kodów QR może być realizowany przez czytniki będące własnością turysty, np. telefon komórkowy lub tablet (tj. przenośny komputer osobisty) z kamerą, który może być wypożyczony turystom np. przez nadleśnictwo.

Dalszą zaletą stosowania audioprzewodników, według proponowanych wyżej systemów, jest to, że turysta nie jest ograniczony czasem zwiedzania oraz (w przypadku kodów QR i plików do pobrania) koniecznością dostosowania terminu do godzin pracy jednostki organizacyjnej LP.

Proponowane do wdrożenia systemy audioprzewodników, wykorzystywane obecnie m.in. w trakcie zwiedzania obiektów muzealnych, charakteryzujące się łatwą i niezależną od warunków środowiska obsługą, ze względu na możliwość szybkiego uzyskania wiarygodnych informacji powinny być w najbliższym czasie coraz powszechniej wykorzystywane nie tylko w obsłudze sylwaturystyki.

3. Wnioski

Na podstawie podjętej analizy wybranych zagadnień innowacyjności obsługi sylwaturystyki można wyciągnąć następujące wnioski:

1. Prawodawstwo zarówno unijne, jak i polskie nie jest w pełni i jednoznacznie regulowane w zakresie działalności turystycznej przez odpowiednie ustawy, dyrektywy czy też rozporządzenia wykonawcze, np. w sprawach dotyczących bezpieczeństwa imprez masowych związanych z działalnością sportową, artystyczną bądź rekreacyjną w Lasach Państwowych, a także w odniesieniu do

źródeł finansowania różnych obiektów, w tym również infrastruktury niezbędnie przystosowanej do potrzeb osób niepełnosprawnych.

2. Należy podkreślić, że np. w Ustawie o lasach z 1991 roku wraz z jej późniejszymi zmianami została zagwarantowana powszechność dostępu ludności do lasów stanowiących własność Skarbu Państwa, z pewnymi ograniczeniami dotyczącymi obszarów leśnych powierzchni doświadczalnych, założonych upraw do 4 m wysokości, ostoi zwierząt, źródeł rzek i potoków oraz obszarów zagrożonych erozją i pożarem.
3. Turyści i rekreanci przebywający w ośrodkach leśnych nie powinni stanowić żadnego zagrożenia dla środowiska leśnego, jeżeli będą się ściśle stosować do odpowiednich zaleceń i ustaleń administracji Lasów Państwowych.
4. Na potrzeby turystów i rekreantów tereny leśne, w obszarach dla nich udostępnionych, powinny być odpowiednio zagospodarowane i wyposażone w urządzenia tzw. infrastruktury turystycznej, których architektura winna być dostosowana do otoczenia.
5. Lasy Państwowe z turystyczno-przyrodniczego oraz krajobrazowego punktu widzenia stanowią obiekt szczególnie atrakcyjny. Sylwaturystyka przeciwdziała sytuacjom stresowym. W lesie znajdujemy miejsce do właściwego relaksu, odprężenia psychofizycznego oraz odpoczynku po ogólnym zmęczeniu i codziennych trudach związanych z uciążliwością pracy, zwłaszcza wykonywanej w dużym napięciu nerwowym. Czynniki wpływające na popularność destynacji w sylwaturystyce wykazują stałą tendencję wzrostową dzięki kształtowaniu specyficznego i zarazem niepowtarzalnego produktu turystycznego.
6. W zakresie społecznej funkcji lasu i jej edukacji realizowany jest program stałego podnoszenia standardów jakości ośrodków edukacji ekologicznej, izb przyrodniczo-leśnych, sal edukacyjnych, ścieżek (szlaków) turystycznych, a także bazy noclegowej.
7. Przy ocenie podstawowych kryteriów waloryzacji warunkującej i uzasadniającej możliwość oraz przydatność dalszego turystyczno-rekreacyjnego udostępniania określonych obszarów leśnych, w zakresie ograniczenia naruszenia przyrodniczych walorów i ich naturalnych właściwości, powinny być brane pod uwagę wskaźniki zarówno dopuszczalnej chłonności, jak i pojemności turystyczno-rekreacyjnej lasu.
8. Należy rozważyć możliwość wdrożenia samoobsługi w zakresie pozyskiwania informacji o obiektach znajdujących się wzdłuż ścieżek (szlaków) leśno-przyrodniczych poprzez system audioprzewodników, udostępnianie plików dźwiękowych, tekstowych itp. Zwiększyłyby to również atrakcyjność informacji przekazywanych dotychczas turystom przez przewodników.

Wracając jednak do instytucjonalnych kwestii rozwoju turystyki, trzeba podkreślić, że mniejsze firmy, zwłaszcza lokalne biura podróży, mogłyby w większym niż dotąd stopniu organizować imprezy turystyczne na obszarach leśnych.

W porozumieniu z zarządcami lasów możliwe jest przygotowanie oferty produktów turystycznych w postaci np. wędrowek, pikników, warsztatów, zbiorów płodów runa leśnego, wyjazdów edukacyjnych dzieci i młodzieży w okresie letnim czy nartciarstwa biegowego zimą. Wymaga to jednak promocji tych obszarów, reklamy oferowanych produktów, poprawy zagospodarowania i większej dostępności komunikacyjnej, w tym również dla turystów zmotoryzowanych, a więc podjęcia szeroko zakrojonych działań i współpracy między nadleśnictwami, władzą publiczną, organizacjami turystycznymi oraz firmami turystycznymi. Krótko mówiąc, rozwój sylwaturystyki wymaga współdziałania, partnerstwa prywatno-publicznego. Dla przykładu można podać, że w Stanach Zjednoczonych na poziomie lokalnym i miejskim istnieje ponad 50 tysięcy organizacji odpowiadających za marketing destynacji i reklamę jego produktów. Funkcjonują one pod nazwą Convention and Visitors Bureau (CVB) (9, s. 399).

Bibliografia

1. Stasiak A., *Strategie rozwoju produktu turystycznego obszaru*. W: Panasiuk A. (red.), *Polityka turystyczna*, Fundacja na rzecz Uniwersytetu Szczecińskiego, Szczecin–Kopenhaga 2005. ISBN 83-89142-38-4.
2. Middleton V.T.C., *Tourism Product*. W: Witt S.F., Moutinho L. (red.), *Tourism Marketing and Management Handbook*, Prentice Hall, London 1989.
3. Muszyński Z., Muszyński J., *Zbiór owoców i grzybów a ochrona środowiska leśnego*. W: Pieńkos K. (red.), *Problemy zrównoważonego rozwoju turystyki, rekreacji i sportu w lasach*, AWF, Warszawa 2004. ISBN 83-89630-70-2.
4. Kozioł L., Muszyński Z., *Determinanty rozwoju turystyki na obszarach leśnych Małopolski*, „Zeszyty Naukowe Małopolskiej Wyższej Szkoły Ekonomicznej w Tarnowie” 2009, nr 3 (14).
5. Zaręba D., *Ekoturystyka*, Wyd. Naukowe PWN, Warszawa 2006. ISBN 978-83-01-14840-9.
6. Dębiec T., *Turyści ścisłego zarachowania*, „Las Polski” 2011, nr 3.
7. *Raport o stanie lasów 2010*, Centrum Informacyjne Lasów Państwowych, Warszawa 2011.
8. Główny Urząd Statystyczny, *Leśnictwo*, Warszawa 2011. ISSN 1230-574X.
9. Hudson S., *Tourism and Hospitality Marketing. A Global Perspective*, Sage Publications, London 2008. ISBN 978-1-4129-4686-5.

Innovativeness in the sustainable development of sylvan tourism

Summary: This article presents statutory requirements concerning forest protection and focuses on those of them which serve significant social functions, especially tourism. It describes the tourist potential of the State Forests and outlines their tourist development and accessibility. The issue of bringing sylvan tourism products into market as well as the notions of forest education and possibilities of innovation in management of tourism and recreation in the State Forests are given particular consideration. In the context of general characteristics of forest tourist valorisation the factors influencing the condition and damage to undergrowth are discussed. In particular there are presented some major threats to the forest environment resulting from tour-

ism development and, what is even more important, countermeasures against the threats are also presented. They include traditional methods and modern systems of audio guides, audio and text files, as well as appropriate tourist movement control taking into account the forest acceptable absorption and forest tourist-recreation capacity rates. Implementation of the final conclusions presented in the article may contribute to the development of the new kind of tourism called sylvan tourism and reduce threats to forest environment.

Key words: sylvan tourism, tourist infrastructure, tourist product, education, threats, innovativeness

---
